

МАТЕЈА КОМЕЛ СНОЈ

ПОЕЗИЈА, КОЈУ МОЖЕМО ЧИТАТИ И ЗАТВОРЕНИХ ОЧИЈУ

„Бити песник, то значи бити непоткупљив, побожан и заљубљен у језик. Јер, поезија је свети баласт у језику... Но, иако сам се потпуно посветио читању и писању, што се каже, од јутра до мрака, признајем да о томе што пишем знам врло мало, готово ништа.”¹ Тако је у једном од интервјуа, датих пре неколико година, рекао песник и писац Драган Јовановић Данилов, један од најпознатијих савремених српских аутора. О томе да се потпуно посветио писању сведочи његова опсежна библиографија, као и дуг списак српских и међународних награда које је добио, и језика на које су преведене његове књиге.² Већ добре две деценије живи као „песник нашег времена”, у прилог чему, између осталог, говори и то што је редован гост домаћих и страних књижевних фестивала, те готово да не прође ни месец а да не чита негде своју поезију или представља нову књигу. Радо каже да најчешће

¹ Интернет страница Ризница српска: <http://riznicasrpska.net/knjizevnost/index.php?topic=38.0> (приступљено 15. 9. 2017).

² Данилов (рођен 1960. године) аутор је збирки песама: *Еухаристија* (1990), *Ениџме ноћи* (1991), *Ленијаграм срца* (1992), *Кућа Бахове музике* (1993, 1998), *Живи ђерџаменџи* (1994), *Европа под снежом* (1995), *Дубока џиштина* (1996), *Панџокр(е)аџор* (1997), *Глава харфе* – са Дивном Вуксановић (1998), *Алкохоли са јуџа* (1999), *Концертџи за никоџ* (2001), *Хомер џредџраџа* (2003), *Гнездо над џонором* (2005), *Мемоари џеска* (2008), *Моја џтачна џривиџеџа* (2010), *Ваџира исџод снеџа* (2010), *Вино са вулкана* (избор аутора 2012), *Симеџирија врџилоџа* (2014) и *Говориџи с водоџаидима* (2016). Писац је романа: *Алманаџ џеџччаних дина* (1996), *Иџоноџтџас на крају свеџта* (1998), *Оџтаџ ледених брда* (2009), *Таласи беоџрадскоџ мора* (2014) и *Шџиџа снеџ џрича* (2016), те аутопоетичких есеџа у збирци *Срџе океана* (1999). Његове збирке песама су преведене на енглески, француски, немачки, италијански, шведски, холандски, руски, украјински, чешки, словачки, бугарски, македонски, грчки, мађарски и румунски, а сада и на словеначки. Признат је ликовни критичар.

пише у возу између родне Пожеге и Београда, увек пенкалом – ужива када се мастило након сваке написане речи суши на листу папира – и да је касније прекуцавање песама за њега узбудљив, еротичан процес, у ком се осећа као да је са вољеном женом.

Када је почетком деведесетих година објављена његова збирка *Еухаристија*, моћно је – судећи макар на основу одзива – узбуркала српску песничку сцену. Књижевни критичари су у поезији тридесетогодишњег аутора препознали „старомодну” естетску довршеност, и готово једногласно пресудили да важи за одличан пример тога како обликовати искушење савременог човека у посебан, симболичан говор, са неким романтичним дахом. Управо су га због суптилне симболике и минуциозног песничког језика, назвали „играч стакленим перлама”.³ О тврдњи да се Даниловљево песме налазе на трагу највише европске поезије, какву су нам оставили Новалис, Кавафи, Мишо и Целан, говори и то да је његов књижевни првенац био схваћен веома озбиљно.⁴ Одмах се нашао међу највећим именима савремене српске књижевности. Његове следеће песничке збирке су, попут прве, наставиле да греју срца читалаца, а на њих нису остали равнодушни ни критичари, који, изузев ретких замерки – да не изражавају дух времена (нарочите историјске околности које су задесиле српски народ на крају столећа) – нису били шкрти на речима хвале и суперлативима.

* * *

Какав је песнички свет Драгана Јовановића Данилова? На то питање, упркос пажљивом читању целог његовог (песничког) опуса и узбудљивом преводилачком искуству, не могу сместа одговорити, јер се ми одговор у овом тренутку чини одвећ замршен. Наиме, Данилов у својој поезији – од младалачких почетака до стваралаштва у зрелим годинама – даје реч најразличитијим *свејтовима*. У то се читалац књиге може уверити и сам. Но, ипак ћу, у кратком „разговору” са песником и његовим стиховима, као и са више или мање пригодним изјавама, покушати да разјасним шта то заиста значи.

Да његов песнички свет разумем као истовремено супстојање различитих стварних и имагинарних светова, можда покаже сâм избор из његове поезије који је својеврстан пресек свега што је написао до сада. Избор песама намерно не поштује хронологи-

³ Владан Панковић, „Данилов, играч стакленим перлама”, *Књижевности*, 3–4, 2001, 346. Такође види: Маријана Матовић, „Данилов, играч стакленим перлама”, изложбени каталог, Народна библиотека „Владислав Петковић ДИС”, Чачак 2012.

⁴ Прим. предговор Љубомира Симовића у збирци *Еухаристија*, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад 1990, 59.

ју објављених збирки, него се, при разврставању песама у четири дела – не случајно – водимо централним тематским средиштем. Најзначајније, и по мом мишљењу најбоље Даниловљеве песме, које су овде представљене у преводу, лако говоре саме за себе, иако, гледајући на то *о чему* говоре – из ког се од песничких светова оглашавају – подносе и близину једна друге или близину чак дозиравају. Сада ћу, корак по корак, да представим око којих се осовина вртело моје читање.

„Пишем оно што живим и сањам”⁵, говори Данилов – ништа изненађујуће, односно управо онако како су и многи аутори пре њега. На први поглед се његова поезија заиста чини као да је споменар: у њему су „снимци” свега што је видео, чуо, доживео и спознао, свега што је запамтио и шта ће (можда) памтити, јер је о томе писао. Из његовог „архива” штрче записи о „малој, уклетој вароши”, пустим и жалосним предграђима, радњама, продавницама, железничким станицама, голубарницама, подрумима, па и познати и непознати пролазници које је сретао. Стварни свет је за Данилова, како сам каже, „неисцрпни, божански речник”. И још: „Мало тога измишљам. Као и сликари из добрих старих времена сликам по моделима које је измислио Свемогући.”⁶

Данилов те „моделе” из свакодневних живота претаче у, најчешће, тематске слике са дебелим наносом боја, те само каткад налетимо на некакав нежни акварел. Након читања превлађује утисак да са свакодневицом и сваким човеком дели живот само случајно или привремено, но управо им тада, када их додирне погледом, а потом и суптилном асоцијацијом, допушта да оживе у некој од његових песама. Па ипак, тај утисак као да није прави. Наиме, песник тврди: „Ништа нас не може заштитити од стварности. А књижевност која се одрекне егзистенцијалног, нужно поприма обол идеолошког и тако се лишава аутентичности. Апстракција не постоји! Све је на овом свету свакодневно, стварно и болно конкретно. Ми живимо између земље и неба и било на коју страну да се окренемо видимо свакодневицу и конкретне призоре који нам омогућавају да дубински сагледамо свој идентитет. (...) Кад свет престане да те заслепљује онда, дефинитивно, престајеш да будеш писац”⁷ Ипак, неки његови стихови ће те тврдње да обрну наглавце:

⁵ Види интервју „Данилов: Пишем оно што живим”, *Вечерње новости*, 8. 3. 2012, <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:369774-Danilov-Pisem-ono-sto-zivim> (приступљено 15. 9. 2017).

⁶ Исто.

⁷ Види интервју „Драган Јовановић Данилов: вртлог између земље и неба”, *Вечерње новости*, 8. 1. 2015, <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:527934-Dragan-Jovanovic-Danilov-Vrtlog-izmedju-zemlje-i-neba> (приступљено 15. 9. 2017).

„Највише научих од голих зидова / у одајама где празнина затеже своја једра” („Чувар празнине”). Или: „Изабрао сам да живим у разабирљивом / лавиринту моје библиотеке, / у неомољивом памћењу. / Створио сам себи дом у лаганом / одрицању од света. / (Пролазници које видим кроз прозор / за мене су тек случајности / на празним трговима)” („Чувар скривених вртова”).

Безимени пролазници, безначајне индивидуе, које песник, који „има име”, посматра у више или мање познатим местима и о којима пише у својој малој празној соби, једна су од његових малих, периферних тема. Оне су занимале Данилова, пре свега, у време кад је припремао збирку *Хомер њредџраћа*. Тада се свесно одрекао великих тема, великих песничких путовања, како би осветлио мрачну периферију, која је тада занимала само неке српске песнике.

Поглед, који у будности прати непознате људе, Данилов у тренуцима пред спавање или у полубудности окреће ка себи, тачније у себе – да би осетио свој лични идентитет, јер како је једном рекао: „Песник мора видети стварност, да би нашао самог себе”. Ипак се на „тамним местима” – више или мање оштрим ивицама и сенкама свакодневице, за које се чини да их је пажљив песнички поглед у неком часу узео као једину стварност, једини *свеџ* – Данилов кратко задржао. Тек се знатно касније у својој поезији на дуже опростио од свега што обухвата стварни свет, препознавши, изненада, у њему „огромну оптичку варку”. Резигнирано је написао: „Не верујем у то да човек може спознати себе и свет – јер човек је недовршен као и свет.”⁸ А неповерење у стварни, провјерљиви свет га је у тражењу само погурало напред; далеко од тога да је резигнација такође значила и некакву капитулацију.

Уколико сматрамо да у нешто, или у некога (и при стварању), ипак треба веровати, свакако нас занима шта о томе мисли Данилов. Покушаће да нас, помоћу енигматичне изјаве, убеди да још увек највише верује „неком нејасном светлуцању” и да је у поезији „једино поуздано оно што слутња докучи”. Његова поезија добија нове акценте, трагове из свакидашњег, видљивог света, као преовлађујућих мотива, замена тајновитости скривеног, невидљивог света. У песми „Чувар скривених вртова” говори: „Моје руке, као и таласи, никада / оне не мирују: прелазе дугачак пут / како би дошле до оног што је невидљиво”. Где почиње тражење невидљивог? Шта тера песника од махом пустих слика свакодневног света које за њим полагамо ишчезавају док готово у потпуности не неста-

⁸ Види интервју „Драган Јовановић Данилов: Поезија се добро држи”, *Вечерње новости*, 4. 7. 2011, <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:336753-Dragan-Jovanovic-Danilov-Poezija-se-dobro-drzi> (приступљено 15. 9. 2017).

ну, у пределе сна и маште? Лирски субјект у песми „Несаница” то најављује у другој особи: „...несаница је твоје погонско гориво (...) / несаницом плаћаш порез за своје рођење”. И даље: „Широм отвараши очи за велику светлост / не знајући да их више никада нећеш затворити”.

Несаница, која постаје трајна будност, подстиче песников опрез и стално ослушкивање скривеног. У непроспаваним ноћима му пред очима испливавају „велике, слепе рибе из дубина” („На стопалима од земље”), његова „соба намах постаје сумрачна зона”, осећа како га „из својих невидљивих јазбина посматрају / скривена створења”, а у сваком од њих „притајено је неко непознато чудовиште” („На морском дну”). Ипак се чини да је несаница само друго име за снове, у којима се песник налази над страшним амбисом, у друштву гаврана и орлова, некада у таласима, или на дну мора, спуштајући се низ пешчане дине. Управо ту га не треба само ослушнути, морамо му веровати: „Буђење је реч за оно што ми се / догађа када утонем у дубок сан!” („Пастир”).

Свет сна и снова, у ком су калеидоскопски разбацани опилци свакидашњег, будног живота, те сећања, архетипске слике, жеље и још много тога је за песника – пастира, који ће својом палицом „прочистити мемљиве ходнике језика”, како ћемо видети касније – неисцрпан извор инспирације. Тај свет га стално зове, истовремено извлачећи из њега оно што ће написати када се пробуди – иако бисмо могли веровати и у то да је оно што је било у ствари већ написано у сну, при буђењу само пренесено на папир. Али песник у раније поменутој песми такође говори: „...мени је / несаница све од имовине”. Песник је, дакле, свестан, будан још у сну и кад сања. „У сновима сам као што су други у свету”, тврди у песми „Тамни блуд”. Тиме жели да каже да је изистински будан, активан, жив само у сновима, и може се претпоставити да му свет снова, ноћни, привидни свет није само приснији већ и да му се чини зацело стварнијим.

Кроз тамно кружење над пределима снова, успињање на недосежне врхове или падање у бескрајне дубине, кроз илузије из снова, песнику се показује стварнија слика самог себе. Тек тада ће моћи да запише: „Ја познајем свога бића полутаму” („На морском дну”). Па ипак му то што се у свету снова осећа прилично лагодно не доноси мир. Иако се чини да је измерио све даљине и дубине своје унутрашњости, још увек осликава неки притисак. Песма „На морском дну” се, наиме, завршава стиховима:

Као сова, дању намучена да се крије,
затидан сам у несаницу која превише зна.

Ја сам живи утопљеник у безгласној тмини
у којој нико ником не полази у сусрет. Немогуће
је помислити да се одавде може узлетети у небо.

Шта значи „узлетети у небо”? Ту екстатичну изјаву можемо разумети као метафору за писање, односно за оно што песник чини „од јутра до мрака”. Писању се предаје у потпуности – „Ја сам песник”, нескромно понавља – пише као зачаран, пева готово месијанским жаром. Поезија је за њега религија, а он њен највиши свештеник. Ствара се утисак да је певање за њега облик екстазе, духовни покрет из стварног света, божански чин, а истовремено нешто праисконско. Такође, каже: „За мене је ритам писања и објављивања књига ритам куцања људског срца, а поезија једина аутентична јерес. (...) Поезија је непредвидива као и мистично искуство. А непредвидивост је благост креативности.”⁹

Вратимо се корак уназад и сетимо се: „Буђење је реч за оно што ми се / догађа када утонем у дубок сан!”. Песник је у сну будан, духовно жив, али га то стање у ком је „зазидан у несаницу” – како је објашњено у другој песми – чини „живим утопљеником”. Утопљеник, иако жив, не може говорити ни писати, не може ни помислити да би било из „безгласне тмине (...) могуће узлетети у небо”. Иако је небо отворено и чека, у песника се уселио страх од стваралачке немоћи.

* * *

Човек не може и не зна постојати другачије на овом свету, до речима; било да приповеда, пева или се исповеда, било шта да жели исказати – све то чини речима, у језику. Данилов свој страсни однос према језику описује речима: „Језик је дрога, врло опасна, с тим не треба да се игра онај ко није припремљен. Ту се, као и у љубави, опијаш, улазиш у сласт, у велике дубине. Узбуђује ме сам чин писања док траје. Узбудљиво је кад песма задобија облик. Свака нова књига јесте ново прогледавање, потврда о границама сопствене издржљивости.” И зато се сваки пут кад заврши збирку песама осети „захвалан, ослобођен, ганут, исцрпљен”.¹⁰ Да је језик његово једино стварно пребивалиште, које веома ретко напушта, да у језику и са њим не само живи, већ исто тако трага и истражује, потврђују и завршни стихови песме „Симетрија вртлога”:

⁹ Интернет страница Ризница српска: <http://riznicasrpska.net/knjizevnost/index.php?topic=38.0> (приступљено 15. 9. 2017).

¹⁰ Исто.

Као кртица, копам ходнике у језику:
тек понекад изађем на ваздух, дрхтим,
растрзан сам, и то је једино стање
у којем сам суверен.

Ова песма се налази на почетку истоимене збирке и, на неки начин, представља програмску песму, односно кључ за разумевање свих других Даниловљевих песама. Настала је у песниковом зрелом стваралачком добу, те је готово у целости посвећена језику, говору, значењу речи, њиховој моћи или немоћи и истовремено и песниковој изражајној (не)моћи. Песник речима служи, али им истовремено и господари, песник говори и пише, опева и слави свет, такав какав је, односно такав каквим му се чини докле год (неочекивано?) не налети на препреку. Иако се у свом живљењу у језику и стварању помоћу њега осећа суверен, како говори у наведеном одломку песме, осећа да речима које одабира не може изразити све што би желео, да и оно што је записано нипошто није без остатка. Зато и каже: „...већ то ја ћутим у својим речима”. Али то као да заправо не представља отежавајућу околност, већ супротно, пре важи за песничко начело. Данилов, наиме, у овој песми само директније изражава нешто по чему се при певању све време управља: изречено нека увек остане нејасно и пре свега недоречено, будући да тражење или дефинисање неоспорљивих значења речи, појава итд. није ствар поезије, већ припада другом свету, а није ни ствар времена у ком живи(мо), јер је коначно значење одложено за неку будућност. Зато песма „Симетрија вртлога” такође почиње некако лако, стихом: „Најтачније речи изговориле су сенке!”. А како је даље речено, сенке које ћуте имају задњу реч, иако ни из те песме, нити из иједне друге не можемо закључити одакле долазе те сенке, нити ко или шта их баца.

Када песник остварује свој задатак, када препознаје те појаве у свету – било такве какве су, било њихове одразе и сенке које само он види – и за чије именовање бира речи, тада то намерно чини са остатком: нејасно и недоречено. Упркос свим намерним нејасностима не може да сакрије жељу која делује готово некако обавезујуће, како би у свету из ког пева – а то је свет који ни приближно није јединствен, већ распаднут на мноштво мањих светова, као што је и код већине савремених аутора – препознао барем остатке некадашње равнотеже. Не може сакрити жељу, да би у њему нашао „симетрију” између стварног и фантазијског, збиље и привида, чулног и духовног, емпиријског и метафизичког.

Чини се да је тражење складности, симетрије у опевању мноштва светова или *йодсвейтова* и њихових вртлога за песника нај-

узбудљивија игра. Предаје јој се страсно, иако је свестан да су речи непоуздане и крхке, да ће бити увек привремене и само нека приближност *сйварносѝи*. Са једнаком озбиљношћу стално вреднује и речи које делују „тешке”, засићене значењем и централне, и те које у датом контексту више прећуткују него што изражавају, те читаоца врло лако наводе на потпуно погрешан траг. Не види се да би песник неке од речи записивао са мањом лакоћом.

Речи које још нису постављење у контекст – и које још траже симетрију – Данилов пореди са људским телима. У песми „Оргуље и тела” тако говори:

Дрхтећа наша тела и речи –
то је исто.
Како се тела отварају једно
другом, тако се речи на папиру
смирују од дрхтања.
Може и тако да се каже:
тек кад сам у теби, у себи сам;
у себи; ни у једном језику.

Речи су, дакле, за песника, нешто живо, речи – тако као човек, односно његово тело – дрхте у љубавном исчекивању. Речи се – поново тако као што чини човек у телу и са њим – отварају једна другој. Речи се љубе једна са другом, и након љубавног спајања, након тога што су записане, повезане међусобно и постављене у контекст, „смирују (се) од дрхтања”. Речи служе за то да насељавају говор и дају живот. Али то што настане, како каже песник, јесте „књига / не опсежнија од сећања мог тела” („Дивља дубина”). У неком тренутку такође мора признати: „Немам више речи које ће бити / више од откуцаја срца” („Срце и дете”). Срце је човеково средиште, средиште његовог тела, „живе душе” – то значи више него само лепа песничка сподоба. Да би речи оживеле и биле истинске, морају протећи кроз песниково срце. Песник мора осетити откуцај свог срца и удахнути га речима. Данилов је у једном интервјуу једноставно рекао: „Велике песме и слике путују кроз време, и искорачују из времена. Оне су живе као куцање људског срца.”¹¹

Шта значи када песник каже да нема више речи „које ће бити више од откуцаја срца”? Да ли је посумњао у истинитост својих речи и њихову моћ? Да ли се у њему поново јавио страх да ће

¹¹ Види интервју „Драган Јовановић Данилов: Свака добра песма је родољубива”, *Вечерње новости*, 17. 10. 2015, <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:572229-Dragan-Jovanovic-Danilov-Svaka-dobra-pesma-je-rodoljubiva> (приступљено 15. 9. 2017).

остати без речи? И још: је ли то облик признања да су се његова поезија и живот, који су се до сада чинили нераскидиво повезани, нашли на раскршћу, и у свесности, да ће у тој љубавној повезаности пре или касније победити живот са његовим неизбежним крајем? Нећемо да намећемо одговоре, но нећемо ни да превидимо тај који је понудио сам песник: „Свака песма је један облик опроштаја са животом. За мене поезија је највиши степен припреме за одлазак са овог света. Само се надам, да ће ми, након дуге припреме, тај одлазак једном и успети.”¹²

* * *

Данилов у зрелим годинама више но икада пре преиспитује своје поступке и истовремено у својој поезији прави некакву иновацију. У руке узима раније песме, скраћује их и изоштрава значење речи, стварајући од њих својеврсне палимпсесте. Допуњава своју песничку митологију. Мења однос између изговореног и прећутаног. Волео би када би до речи дошла и тишина, како би јој успео дати да проговори. Када напише песму „Чишћење од речи”, у њему више нема некадашње занесености и незадрживе самоуверености. Наиме, њен уводни стих гласи: „Превише си песама из мене ишчупао!”. А затим: „Не радим с речима, ја се од њих чистим”.

Ко је тај коме је песник истргнуо речи из уста? У тој песми није непосредно именован, приписана, тачније – призната му је велика, свеопсежна моћ: „Ти, што све драмске перипетије пишеш, / режираш и нама дајеш да их играмо како бисмо / лакше поднели вечност...”. То је моћ која делује на све људе, а нарочито на песника: „...добро знаш да / моје струне трепере и док ћутим. / А ја знам да тамо где Тебе нема / почиње пустилина...”. Тај, који све види, све чује и све зна, који познаје све одговоре, иако ћути, у Даниловљевој поезију неочекивано доноси неку нову димензију. Када се песник отвори за трансценденцију, онда и из ружног и горког засија лепота; чини се као да би се уломци тамне свакодневице поново саставили у целину и да би речи испражњеног значења поново добиле пуноћу.

У песми „Чишћење од речи” песник се (заменицом Ти) обраћа Богу. Пред њим разголићава своју стваралачку тескобу, сав страх да ће као песник занемети. Поверава му да није више „у старом калулу / спреман за тежак час ливења”. Негде у позадини изреченог

¹² Види интервју „Д. Ј. Данилов, песник лампе: Годинама се дрогирам српским језиком”, *Електронске новине*, 3. 3. 2014, <http://www.e-novine.com/entertainment/entertainment-licnosti/99809-Godinama-drogiram-srpskim-jezikom.html> (приступљено 15. 9. 2017).

је могуће осетити да песника још увек вуче да пише, иако га потпуно обузима неповерење у то што ради и снагу речи. „Речи су преслабе за оно што им се поверава”, говори. Песму завршава недвосмисленим стихом: „Не куцај више. Неће бити одзива”. Тим речима ће Бога оставити са стране, јер му се чини да при стварању не може да рачуна на његову помоћ.

Сасвим другачије је у песми „Ватра”, која је извештај” о вези између песника и Бога, а истовремено и песнички монолог пред немим Божјим лицем. На почетку је речено:

Окрећем се планинама и зборим с Богом.
Кад су се наше две осамљености додирнуле,
тек тада је настала ватра, Господе. Не пре.

Песник све време мења приповедачку позицију: једном само описује свој положај, други пут се обраћа Богу и говори му како би у својој позицији – усамљености – тражио савезника. Обојица су у „дубини ноћи”, обојица осећају тежину самоће, ни један ни други „не могу изнутрине”. Бог је за песника ближњи, са њим може да говори као са човеком, само не било каквим. Само Бог је тај коме песник, у својој осамљености, може потпуно да укаже поверење, а истовремено и тај који може запалити искру, учинити да настане ватра, ватра стварне близине, и пружити песнику руку. Песник је тада смирен. Божја близина коју осећа је тако моћна да своје „сведочење” завршава речима: „То већ личи на милост – цела моја прошлост / измењена је сада, када ме држи једна рука”. Ватра коју је Бог запалио у песнику у неком неодређеном „сада” другачије ће му осветлити све што је било, и још више, дати му потпуну наду за будућност, стога говори: „Преживеће тек оно што је ватра миловала”.

Песма „Ватра” је у Даниловљевом опусу једна од ретких у којој осетимо како се као песник (и човек) са поверењем предаје Божјој моћи. У већини других песама је његов однос са Богом пун контрадикторних тврдњи, од потпуног признања Божјег постојања, до двоумљења или порицања. Како каже: „Само Бог постоји”¹³,

¹³ Стих је из песме „Причам својој кћери причу”, која у целости гласи овако: „Само Бог постоји / и страшило сред поља сунцокрета, / дабоме, по замисли Божјој! // А сад спавај, / јер ако сместа не заспиш / оно страшило ће доћи / и однети све твоје лутке. // Док излазим из собе и гасим / светло као да заклапам тешку / књигу коју више нико жив не чита, / посматрају ме с коврцасте главице два тамна ока. // Мораш бити добра девојчица / и не бој се – ја ћу отерати страшило / па нек плаши вране што насрћу / на сунцокрет. // И док те сан спушта у дубину / спасићу све твоје луткице / тако што ћу их из твог немира / сакрити у твој спокој, кћери. // А лутке ће тамо сачекати да се / пробудиш и

може такође изговорити: „Не верујем у тебе, Боже”¹⁴, иако ће само неколико стихова касније рећи Богу:

Ја те осећам и не размишљајући ко си.
Ја сам дете које ти је недостајало.
Кад заспим, ти ћеш ме узети и држати
у наручју као јагње, или као читаво стадо.

У песмама у којима препознајемо песникову отвореност ка трансценденцији, с једне стране, опажамо одређену нетрадиционалну веру, а с друге неки амбивалентан однос – сличан оном амбивалентном односу какав код Данилова постоји према било чему другом – иако задржава наду да ће га Бог „узети и држати у наручју као јагње”.

* * *

Данилов, у својој поезији, пушта да говоре различити *свeтi*ови, које на неки необичан начин успева да преплете тако да делују готово као хијерархијски уређена целина. Када пева, поставља се у улогу посредника између света у којем живи(мо), и оног у којем сања(мо), између видљивог и скривеног, између човековог спољашњег и унутрашњег света, између тога што нам је близу и што смо ми сами, и оног што је бескрајно веће од нас. У врлогу између земље и неба, између речи, сраслих са песниковим и нашим *овде и сада*, те непознатом оностраном будућношћу, осетимо нешто, што бисмо могли да назовемо непредвидивошћу.

Даниловљева поезија је непредвидива. Готово свака песма се у једном од стихова преломи, и мисао, затим, добија потпуно неочекивани смер (песник, притом, такође ризикује да се почетни ритам

збациш одору неговатељице, / како би с тобом живеле живот / не проживљени и увежбавале те / будућем материнству”.

¹⁴ „Не верујем у тебе, Боже. / Да постојиш, ваљда би се некада / ушуњао у моју собу и, ма колико то / глупо звучало, рекао: Данилов, то сам ја! // Могуће је да ти у сваком тренутку / знаш оно што зна свако од нас; / али ја нисам спреман да ти се због тога / улагујем и покоравам; ништа од тебе / не тражим и ништа ти не обећавам. // Ти, добронамерни тиранину изнад / наших глава, није ми јасно како си се / само изборио да сви певају теби у славу; / теби који нас све тако пажљиво не слушаш; / теби непогрешивом, а непогрешив је / само онај који не зна шта чини. // Али, ако си ти ружа која подрхтава у грму, / ако си гугут ових дорћолских голубова / у смирај дана, ако си жена која једном / дојком доји дете а другом све што постоји, / ја знам да си ти већ начинио своја чуда / и да се обраћаш мени чији је сваки земни час / наједном постао причешће и молитва. // Ја те осећам и не размишљајући ко си. / Ја сам дете које ти је недостајало. / Кад заспим, ти ћеш ме узети и држати / у наручју као јагње, или као читаво стадо”.

прекине, и да песма неочекивано узме други). Зато, читалац често има осећај да је наред пута залутао, или се чак изгубио. Иако то важи за безазлену песничку субверзију, која нас одвраћа од тога да песму подвргнемо строгој рационалној анализи¹⁵, тим поступком, истовремено, аутор поставља мостове између оног записаног у својој поезији. Мисао, коју смо можда очекивали у једној песми, просто би нас изненадила негде другде (можда чак у некој другој песничкој збирци).

Данилов у својој поезији све време тражи централне појмове, а када се окрене око њих, па покаже неки други смер – највише само зато да би изабрани мотив осветлио из друге перспективе – то изгледа тако као да би том појму желео узети централну позицију. На први поглед се чини као да га је нешто збунило, или му уништило план. Заправо је потпуно супротно: најјаснији план у свој његовој поезији је циклично понављање тема, мотива, појмова, речи које долазе с краја неког круга, да би се једанпут могле наћи у средишту, а већ други – поново се вратиле на периферију. То је поезија умножених слика и гласова, који се укрштају, да би се једном складно стопили, а други пут да би противуречили, да би засијали у светлости, или се потопили у таму. Тако Данилов сугестивно слика обиље природе, историје, људског, Божјег, обиље тога што је видео, чуо, доживео или сањао. Тако хаос претвара у привидни ред.

Пажљиви читалац ће у Даниловљевој поезији, осим његовог палимпсестног „преписивања” сопствене раније поезије, приметити и многе очигледне аналогije и алузије, не само на библијску традицију већ и на стихове, метафоре и мисли других песника који су му посебно блиски, те који спадају у античку, романтичарску, симболистичку или модернистичку поезију. У свему томе нам се његова поезија показује као поезија говорљивости, некакве савремене барокне раскоши, која не тежи ни ка граматичкој чистости, нити посебно савршеном песничком облику; чини се да му је једина брига дивљи ритам, у ком песник покушава да ухвати тренутак инспирације, као да му је последњи. Читалац изнова и изнова прича његовим необузданим говором, речи му заплускују у образ као таласи. Песник хоће, да се читалац утопи у њима као на отвореном мору, или да се омамљен њима онесвести.¹⁶ Не треба

¹⁵ Ствара се утисак да песник интерпретације не само не да не жели већ, примећујемо, каже да су његове књиге „једини веродостојан здравствени картон, из ког је све јасно”.

¹⁶ Или како је у кратом предговору „Данилов, трајни бљесак” 2000. године написао Томаж Шаламун: „Такви стихови заривају канце у срце.” Јасно је да га је Даниловљева поезија изистински одушевила, те, између осталог, говори,

да превидимо песникове жеље: „Мој идеал је да читалац испија текст као што љубавници испијају речи из вољених уста.”

Такву поезију је понекад могуће читати и затворених очију.*

Превела са словеначког
Кристијина Евилер

како након Црњанског у српској поезији није читао ништа тако „дубоко, племенито и меланхолично”. Последња реченица коју је написао, а која је пратила збирку *Концерти за никога*, је упозорење: „Не седајте у аутомобил, ако сте пре тога прочитали *Концерти за никога* или *Алкохоли са јуџа*.” Данилов је Шаламунов запис такође уврстио у своју песничку збирку *Говориши са водојадима* (2016).

* Поговор за збирку песама *Plavam, ko me gledaš*, коју је издао љубљански Логос 2018. године.